

НАУКОВА РОБОТА НА ТЕМУ:

«ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА У СФЕРІ СТРАХУВАННЯ»

ШИФР

«БЕЗПЕКА СТРАХУВАННЯ»

ЗМІСТ

Вступ	3
Розділ 1. Теоретико-методичні засади фінансової безпеки у страхуванні	5
Розділ 2. Аналіз основних показників діяльності страхового ринку України в контексті визначення його фінансової безпеки	11
Розділ 3. Проблеми та перспективи підвищення фінансової безпеки страхової діяльності в Україні	22
Висновки	29
Список використаних джерел	31
Додатки	34

ВСТУП

Важливою складовою фінансової безпеки держави є фінансова безпека її страхового ринку. Фінансова безпека страхового ринку сприяє створенню ефективної системи захисту населення, суб'єктів господарювання та держави. Страховий ринок також є важливим джерелом довгострокових інвестицій, які можуть бути направлені в економіку країни. Підвищення рівня фінансової безпеки страхового ринку сприяє акумулюванню необхідних коштів та розвитку економіки.

Актуальність теми дослідження. Становлення і поступ вітчизняного страхового ринку супроводжується важливими інституціональними та організаційно-правовими змінами, соціально-економічною нестабільністю та недостатнім рівнем техніко-технологічного забезпечення. На сьогоднішній день головним критерієм ефективного функціонування страхового ринку є фінансова надійність його учасників – страховиків. Підтримка такого стану їхніх фінансів, який має характеризуватися збалансованістю системи фінансових показників та інструментів, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх загроз, дозволяє страховій організації своєчасно та у повному обсязі виконувати взяті на себе зобов'язання, а також забезпечує ефективний розвиток страхової компанії в поточному та наступних періодах.

Дослідженню питань фінансової безпеки страхового ринку присвячено наукові праці В.М. Андрієнко, О.І. Барановського, А.С. Боженко, Є.І. Бондара, О.О. Гаманкової, М.М. Єрмошенко, О.Й. Жабинець, О.В. Кнейслер, Ю.В. Панкова, С.В. Сокол, В.М. Фурмана, Н.М. Яценко та інших вчених. Віддаючи належне існуючим напрацюванням та не применшуючи їх вагомості, слід акцентувати увагу на подальших дослідженнях сучасних тенденцій зміни показників діяльності страхового ринку та визначення на підставі цього нових підходів до фінансової безпеки ринку страхових послуг в цілому та страхових компаній зокрема із врахуванням сучасних конкурентних ринкових умов. Актуальним, на нашу думку, залишається питання системного підходу до визначення й оцінки фінансової безпеки страхового ринку. Страховий ринок як

система, що складається з багатьох елементів і що підпорядковується системі вищого рівня – фінансовому ринку, схильний до появи додаткових загроз безпеці. Ідентифікація загроз фінансовій безпеці страхового ринку є передумовою забезпечення її необхідного рівня.

Метою дослідження є обґрунтування теоретико-методичних засад фінансової безпеки у страхуванні, визначення й аналіз основних тенденцій функціонування вітчизняного страхового ринку за сучасних умов та окреслення перспектив його розвитку в контексті визначення його фінансової безпеки.

Відповідно до поставленої мети в роботі передбачено вирішення таких основних **завдань**: дослідити теоретико-методичні засади фінансової безпеки у страхуванні; проаналізувати сучасні реалії діяльності страхового ринку України в контексті визначення його фінансової безпеки; розкрити проблеми та перспективи підвищення фінансової безпеки страхової діяльності в Україні.

Об'єктом дослідження є вітчизняний страховий ринок.

Предметом дослідження є теоретико-методичні та прикладні аспекти визначення фінансової безпеки страхового ринку України в сучасних умовах.

Методологічною основою дослідження є концептуальні положення теорії фінансів, теоретичні висновки та прикладні напрацювання вітчизняних і зарубіжних учених зі страхування. При проведенні дослідження використано такі методи: наукової абстракції і узагальнення, аналізу і синтезу, індукції і дедукції, спостереження і порівняння, групування.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у комплексному дослідженні теоретико-прикладних засад функціонування вітчизняного страхового ринку, оцінці його конкурентного середовища та окресленні перспектив забезпечення його фінансової безпеки.

Обсяг і структура роботи. Робота складається зі змісту, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаної літератури та додатків. Основний текст роботи викладений на 28 сторінках і містить 4 таблиці та 5 рисунків. Робота містить з додатки та список використаної літератури із 25 найменувань на 3 сторінках.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ У СТРАХУВАННІ

В умовах розвитку ринкових відносин, зростання конкуренції, перманентних спроб посилення фіскального тиску великого значення набувають питання забезпечення функціонування суб'єктів господарювання від існуючих і потенційних загроз, створення дієвої системи захисту їх від впливу можливих негативних факторів.

Багато в чому вирішенню цієї проблеми сприяє формування досконалого, фінансово стійкого страхового ринку в Україні. Окрім того, страхові компанії мають відігравати суттєву роль в акумулюванні вільних коштів, проведенні активної інвестиційної політики.

Для виконання цих завдань необхідно, передусім, забезпечити належний рівень фінансової безпеки самого вітчизняного страхового ринку.

Значущість звернення уваги на необхідність дотримання фінансової безпеки страхового ринку зумовлена тим, що, по-перше, створення дієвої системи захисту громадян, підприємців, суб'єктів, держави, підтримання соціальної стабільності суспільства неможливе без ефективного функціонування цього ринку. По-друге, як свідчить світовий досвід, страховий ринок – це вагоме джерело довгострокових інвестицій в економіку держави. По-третє, необхідність подальшого розвитку ринку страхування обґрунтовується також і тим, що кошти від нього можуть стати джерелом фінансування бюджету.

Фінансова безпека страхового ринку, що залежить від багатьох об'єктивних і суб'єктивних, внутрішніх і зовнішніх чинників, перш за все визначається станом його розвитку, фінансовою результативністю та ефективністю діяльності. Водночас вона зумовлена і реальним фінансовим станом суб'єктів господарювання.

Страхування суттєво впливає на соціально-економічну стабільність суспільства і як таке – належить до кола чинників, що безпосередньо визначають рівень економічної безпеки країни.

Відповідно до принципу багатоплановості страховий ринок є самостійною, сформованою системою, що об'єднує багато елементів, а саме страхових компаній, які забезпечують надання страхових послуг юридичним та фізичним особам. Водночас страховий ринок – це окремий сегмент фінансового ринку, частина відповідної макросистеми.

Страховий ринок не є ізольованим елементом фінансового ринку, а функціонує в тісній взаємодії з його іншими складовими, а саме з:

1) банківським ринком (у вигляді споживача банківських послуг з розрахункового обслуговування, як кредитор під час розміщення коштів на депозитах, як продавець страхових послуг під час страхування фінансових ризиків та інших ризиків, які притаманні банківській діяльності, а також як партнер під час страхування заставного майна за кредитами тощо);

2) ринком цінних паперів, валютним ринком, ринком дорогоцінних металів під час формування власної структури активів за рахунок найбільш ефективного використання накопичених страхових резервів.

Велика кількість різних фінансових інститутів стає джерелом загроз фінансовій безпеці страхового ринку та окремих страхових компаній.

Основним сектором, який об'єднує практично усі раніше визначені сегменти фінансового ринку, є інвестиційний. Нині інвестиційний напрям діяльності страхових організацій України залишається недостатньою мірою розвиненим, а інвестиційний потенціал – недостатньо використаним порівняно з аналогічними напрямками в країнах з розвиненою економікою. Це пояснюється тим, що українські страхові компанії найбільшу частку своїх активів розміщують у банківських депозитах. Непопулярність цінних паперів серед страхових компаній зумовлена питаннями роботи з ризиками під час короткострокового кредитування (ризикове страхування) та довгострокового інвестування (страхування життя). Інтеграційні процеси об'єднання фінансових інститутів різних сегментів фінансового ринку формують загрозу системного ризику в умовах інтеграції фінансового капіталу.

Розглянемо сутність фінансової безпеки у страхуванні.

С.І. Юрій визначає, що фінансова безпека – захищеність фінансових інтересів на усіх рівнях фінансових відносин; певний рівень незалежності, стабільності і стійкості фінансової системи країни в умовах впливу на неї зовнішніх і внутрішніх дестабілізуючих факторів, що складають загрозу фінансовій безпеці; здатність фінансової системи держави забезпечити ефективне функціонування національної економічної системи [24, с. 479].

В науковій літературі визначень поняття «фінансова безпека в сфері страхування» досить мало. Так, на думку доктора економічних наук О.І. Барановського, під фінансовою безпекою ринку страхових послуг загалом і конкретного страховика зокрема варто розуміти такий рівень забезпеченості страхових компаній фінансовими ресурсами, який дозволив би їм у разі потреби відшкодувати обумовлені у договорах страхування збитки їх клієнтів і забезпечити ефективне функціонування компанії [4, с. 559]. Це визначення більшою мірою частково відображає стан фінансової безпеки не всього страхового ринку, а тільки окремої страхової компанії.

Доволі всебічно до визначення фінансової безпеки страховика підходить Ю.В. Панков, а саме, фінансова безпека – це такий стан фінансів страхової компанії, за якого показники, що його характеризують, не перевищують припустимих меж, забезпечуючи не тільки нормативне, але й ефективне і доцільне функціонування страховика [15].

На нашу думку, дані визначення потребують деякого доповнення. А саме, фінансова безпека у сфері страхування – це такий фінансовий стан, який характеризується здатністю забезпечувати захист фінансових інтересів усіх суб'єктів національної економіки у страховій сфері, за умов стабільності системи фінансових показників та забезпечення своєчасних виплат за взятими зобов'язаннями.

Він вважає, що «фінансова безпека страхової компанії – це здатність страховика забезпечувати стійкість фінансово-економічного розвитку; забезпечувати стійкість платіжно-розрахункових відносин (зобов'язань) й основних фінансово-економічних параметрів; нейтралізувати вплив зовнішніх

кризових ситуацій і навмисних дій агресивних акторів (держави, компаній, груп), тіньових структур на фінансову стійкість страхової компанії; попереджувати витік капіталів за межі впливу (з-під контролю) страховиків, попереджувати конфлікти між власниками різних рівнів з приводу розподілу та використання ресурсів страхової компанії; найбільш оптимально залучати та використовувати засоби іноземних та вітчизняних партнерів; попереджати зловживання та адміністративні порушення у фінансових правовідносинах» [15].

Фінансову безпеку страхової компанії також можна розглядати як міру гармонізації в часі та просторі фінансових інтересів страховика з інтересами складових навколишнього середовища – держави, ринку, конкурентів [25, с. 170]. Тобто страховий ринок тоді знаходиться у фінансово безпечному стані, коли фінансові інтереси страхових компаній у певній мірі узгоджені з інтересами інших суб'єктів – страхувальників, кредиторів, конкурентів, держави, позичальників, інвесторів та ін., що сприяє мінімізації зовнішнього впливу загроз на загальний рівень фінансової безпеки ринку страхових послуг.

Безпека страхової компанії являє собою сукупність певних дій, та результатів, що відрізняються за своїм характером, складом учасників, способом реалізації, ресурсами, що безпосередньо використовуються. Багато вчених, досліджуючи проблему фінансової безпеки компаній, визначають її через поняття «захищеність». Наприклад, А.В. Канаєв під безпекою розуміє захист від зовнішніх та внутрішніх загроз, що дозволяє надійно зберігати та ефективно використовувати фінансовий, матеріальний та кадровий потенціал [8]. Н.М. Яценко розглядає сутність «безпеки» на основі системно-діяльнісного підходу, визначає сутність цього поняття як систему, що має основу, джерело виникнення, розвитку і функціонування та форми прояву [25, с. 171].

Варто зазначити, що поняття «фінансова безпека страхової компанії» міцно пов'язане з поняттям «фінансова стійкість», «платоспроможність»,

«фінансова надійність». Фінансова безпека страховика має довгостроковий характер і безпосередньо проявляється у фінансовому стані страхової компанії.

Велика кількість науковців вважають, що фінансова безпека страхової компанії – це можливість виконувати взяті на себе зобов'язання за укладеними договорами страхування, при умові, що фінансові показники є збалансованими. Особлива роль відведена управлінню фінансовою безпекою, яке здійснюється на основі механізму фінансової безпеки страховика.

Що ж собою являє механізм фінансової безпеки страховика? Перш за все – це методи, інструменти та важелі, які використовуються для поліпшення характеристик фінансової безпеки, а також це інформаційне, фінансове та організаційне забезпечення.

До основних важелів впливу на фінансову надійність страховика належать: власний капітал; страхові резерви; тарифна політика; страховий портфель; інвестиційна політика; перестраховування.

Власний капітал страхової компанії служить гарантією страхових виплат навіть за умови нестачі страхових премій та прибутку від інвестиційної діяльності, необхідних для виконання поточних та довгострокових зобов'язань.

Формування страховою компанією системи страхових резервів у розмірах, відповідно до суми страхових зобов'язань дає їй можливість розподілити відповідальність залежно від різних видів ризиків та часу настання страхових виплат.

Надзвичайно важливу роль відіграє правильне управління страховим портфелем, оскільки страховик повинен постійно аналізувати співвідношення між напрямками страхування, страховими договорами та страховими сумами, ризиками у розрізі діючих та новоукладених договорів.

Правильно встановленні страхові тарифи гарантують рівновагу між отриманими преміями, майбутніми виплатами та витратами, які поніс страховик, і як результат, це дозволить забезпечити належний рівень фінансової безпеки страхової компанії.

Завдяки виваженій інвестиційній політиці страховик має можливість одержати додатковий дохід, і як наслідок зможе покрити можливі збитки від страхової діяльності, що тим самим покращить рівень фінансової безпеки компанії загалом.

Використовуючи перестраховання страхова компанія має змогу самостійно визначити обсяг власної відповідальності за будь якими ризиками, передаючи при цьому надлишок зобов'язань перестраховику.

Варто зазначити, що на діяльність страховика впливає безліч зовнішніх факторів, до яких можна віднести: стрімкий перебіг глобалізаційних процесів; інтернаціоналізація ринку страхових послуг; досить високий рівень мобільності, взаємозв'язку фінансового та страхового ринку; величезна різноманітність фінансових інструментів; значний рівень залежності від зовнішнього перестраховання; недосконалість вітчизняного законодавства; значна залежність національного страхового ринку від іноземного капіталу.

На нашу думку, при розгляді фінансової безпеки страхового ринку також необхідно враховувати й фінансову безпеку інших його учасників, окрім страхових компаній, а це і страхові посередники, і страхувальники, і навіть органи державного нагляду та саморегулівні організації. Адже страхові компанії не зможуть стати фінансово захищеними і безпечними ізольовано від цих учасників страхового ринку і тільки комплексно у взаємозв'язку і взаємодії між собою страховий ринок України зможе досягнути фінансово безпечного рівня свого розвитку.

Отже, можна зробити висновок про те, що страховий ринок та фінансова безпека його учасників є важливою складовою ринкової економіки і виступає, з одного боку, засобом захисту бізнесу і добробуту людей, а з іншого – комерційною діяльністю, що приносить прибуток та значні інвестиції в економіку. Роль страхових компаній у ринковій економіці, зобов'язує їх приділяти особливу увагу організації власних фінансів, і як наслідок, забезпеченню фінансової стійкості та платоспроможності всього ринку.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ОСНОВНИХ ПОКАЗНИКІВ ДІЯЛЬНОСТІ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ВИЗНАЧЕННЯ ЙОГО ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ

В умовах політичної та економічної нестабільності розвиток економіки України знаходиться під впливом багатьох внутрішніх та зовнішніх чинників. Уся їх сукупність формує не лише загальні умови для функціонування господарських суб'єктів, а й визначає рівень їх фінансової безпеки.

Ринок страхових послуг є другим за рівнем капіталізації серед інших фінансових ринків України. Загальна кількість страхових компаній станом 01.01.2018 року становила 294, у тому числі страхові компанії «life» – 33 компанії, страхові компанії «non-life» – 261 компанія [18]. Варто зазначити, що упродовж 2015-2017 рр. кількість як страхових компаній «non-life», так і страхових компаній «life» має тенденцію до зменшення (табл. 2.1). Дана тенденція прослідковується й у 2018 році. Так, станом на 30.09.2018 року кількість страхових компаній становила 285 компаній, у тому числі страхові компанії «life» – 31 компанія, страхові компанії «non-life» – 254 компанії [19].

Таблиця 2.1

Кількість страхових компаній в Україні у 2015-2018 рр.

Кількість страхових компаній	Станом на 31.12.2015 р.	Станом на 31.12.2016 р.	Станом на 31.12.2017 р.	Станом на 30.09.2018 р.
Страхові компанії «Life»	49	39	33	31
Страхові компанії «non-Life»	312	271	261	254
Загальна кількість	361	310	294	285

Джерело: складено автором на основі [18; 19].

Надзвичайно важливими показниками діяльності страхового ринку є рівень страхових премій та виплат, страхові резерви, кількість укладених договорів страхування, активи страховиків та розмір їх статутного капіталу (див. додаток А).

Отож, аналізуючи показники діяльності страхового ринку України за 2015-2018 роки, ми можемо побачити, що збільшилися обсяги валових страхових премій у порівнянні із 2016 року на 8261,5 млн. грн. (23,5%), а також

обсяги чистих страхових премій – на 2030,6 млн. грн. (7,7%). Також збільшилися обсяги валових страхових виплат у порівнянні з 2016 роком на 1697,3 млн. грн. (19,2%), а обсяг чистих страхових виплат зріс на 1695,8 млн. грн. (19,8%).

Варто підкреслити, що зростання обсягів валових страхових виплат простежувалося у більшості основних системоутворюючих видах страхування. Рівень валових виплат у порівнянні з аналогічним періодом 2016 року зменшився на 0,8, та становить 24,3%, а рівень чистих страхових виплат станом на 31.12.2017 року становила 36,0%, що більше на 3,7 у порівнянні з попереднім роком. Варто зазначити, що станом на 31.12.2017 року зросли страхові резерви на 1927,7 млн. грн. (9,2%) в порівнянні з аналогічною датою 2016 року, при цьому технічні резерви зросли на 1366,3 млн. грн. (10,4%), а резерви зі страхування життя теж збільшилися на 561,4 млн. грн. (7,2%). Також, порівнюючи із минулим роком значно зросли такі показники, як загальні активи страховиків на 1305,4 млн. грн. (2,3%), активи визначенні ст.31 Закону України «Про страхування» для представлення коштів страхових резервів – 1012,7 млн. грн. (2,9%) [18].

Важливою характеристикою страхового ринку є динаміка надходження валових та чистих страхових премій. Чисті страхові премії розраховуються як валові страхові премії відняти частки страхових премій, які сплачуються перестраховикам-резидентам. Проаналізуємо динаміку чистих та валових страхових премій за 2015-2018 роки (рис. 2.1).

Валові страхові премії, отримані страховиками при страхуванні та перестраховуванні ризиків від страхувальників та перестраховальників за 2017 рік, становили 43 431,8 млн. грн. Чисті страхові премії за 2017 рік становили 28 494,4 млн. грн., що становить 65,6% від валових страхових премій. Чисті страхові премії за 2016 рік становили 26 463,8 млн. грн., або 75,2% від валових страхових премій. Обсяги валових страхових премій за 2017 рік збільшились порівняно з 2016 роком на 23,5%, порівняно з 2015 роком зросли на 46,1%.

Чисті страхові премії збільшилися на 7,7% порівняно з 2016 роком, та на 27,5% порівняно з 2015 роком.

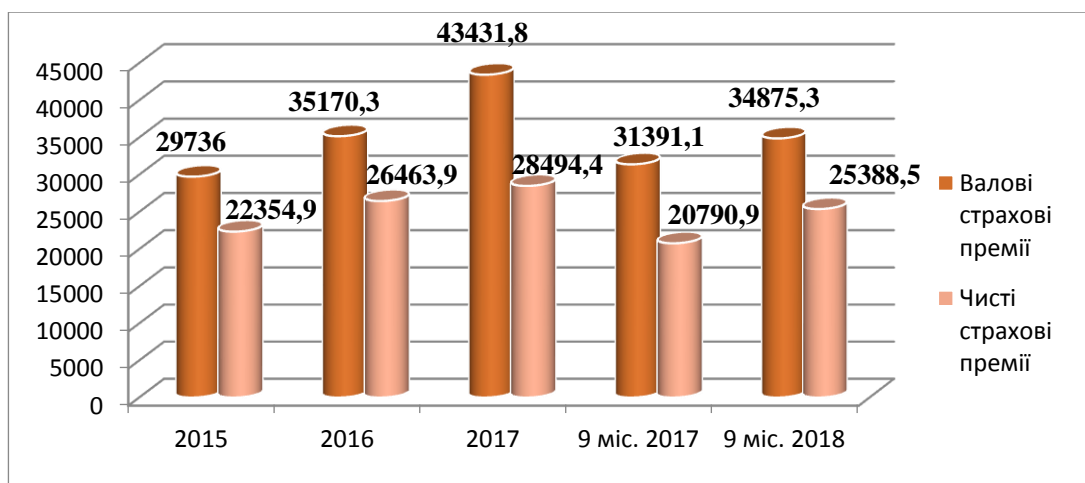

Рис. 2.1. Динаміка страхових премій за 2015-2017 рр. та 9 міс. 2018 р., млн. грн.

Джерело: побудовано автором на основі [18; 19].

Отже, протягом досліджуваного періоду розмір валових та чистих страхових премій зростає.

За 9 місяців 2018 року валові страхові премії отримані страховиками при страхуванні та перестраховуванні ризиків становлять 34875,3 млн. грн., з них 13 392,0 млн. грн. або 38,4% - надійшли від фізичних осіб, а 21483,3 млн. грн. або 61,6 % – надійшли від юридичних осіб. При цьому, варто зазначити, що за 9 місяців 2017 року валова сума страхових премій становила лише 31391,1 млн. грн., з них 11112,6 млн. грн. або 35,4% – надійшли від фізичних осіб, а 20278,5 млн. грн., або 64,6% - надійшли від юридичних осіб [19]. Тобто величина валових страхових премій має тенденцію до збільшення.

Щодо чистих страхових премій, ми можемо простежити таку ж саму тенденцію. За 9 місяців 2018 року чисті страхові премії становили 25388,5 млн. грн., що складає 72,8% від валових страхових премій, а за 9 місяців 2017 року вони становлять 20790,9 млн. грн., або 66,2% від валових страхових премій [19].

Отже, обсяги валових страхових премій за 9 місяців 2018 року збільшилися порівняно з 9 місяцями 2017 року на 11,1%, у свою чергу чисті страхові премії на 22,1 %.

Проаналізувавши динаміку страхових премій, сплачених перестраховикам-резидентам за 9 місяців 2017-2018 рр. (див. додаток Б) ми спостерігаємо приріст страхових премій за 9 місяців 2018 року на +22,1% простежується по таких видах страхування, як страхування життя (+35,6%), автострахування (+22,0%), страхування майна (+25,9%), медичного страхування (+21,0%), страхування вантажів та багажу (+42,2%), страхування від вогневих ризиків та стихійних явищ (+33,2%), страхування відповідальності перед третіми особами (+25,0%). При цьому спад чистих страхових премій спостерігаємо по авіаційному страхуванню (-37,7%), та страхуванню фінансових ризиків (-14,0%).

Розмір валових страхових виплат за 2017 рік становив 10536,8 млн. грн., у тому числі з видів страхування, інших, ніж страхування життя – 9980,5 млн. грн. (або 94,7%), зі страхування життя – 556,3 млн. грн. (або 5,3%). Валові страхові виплати за 2017 рік збільшилися на 19,2% (до 10 536,8 млн. грн.) порівняно з аналогічним періодом 2016 року, чисті страхові виплати збільшилися на 19,8% і становили 10256,8 млн. грн. (рис. 2.2). Обсяг валових страхових виплат/відшкодування у порівнянні з 9 місяцями 2018 року збільшився на 1379,7 млн. грн. (18,7%), обсяг чистих страхових виплат збільшився на 1 309,6 млн. грн. (18,3%).

Зростання обсягів валових страхових виплат за 9 місяців 2018 року мало місце у більшості основних системоутворюючих видах страхування (див. додаток В). Найбільше збільшення валових страхових виплат відбулося з таких видів страхування: автострахування (збільшення валових страхових виплат на 698,0 млн. грн. (19,3%)), медичне страхування (збільшення валових страхових виплат на 273,6 млн. грн. (22,9%)), страхування майна (збільшення валових страхових виплат на 204,2 млн. грн. (105,4%)), страхування життя (збільшення валових страхових виплат на 123,2 млн. грн. (29,8%)). Водночас, зменшилися

валові страхові виплати зі страхування фінансових ризиків на 80,9 млн. грн. (6,4%) та страхування кредитів на 40,2 млн. грн. (38,8%).

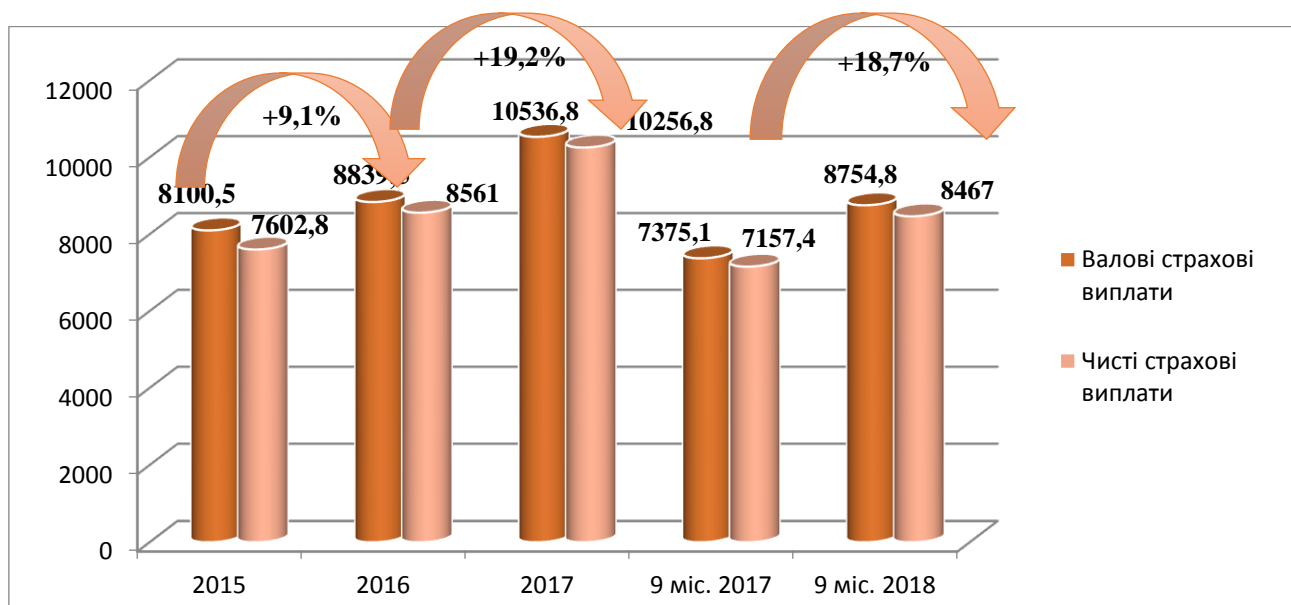

Рис. 2.2. Динаміка страхових виплат за 2015-2017 рр. та 9 міс. 2018 р., млн. грн.

Джерело: побудовано автором на основі [18; 19].

Високий рівень валових та чистих страхових виплат спостерігається з медичного страхування – 57,7% та 60,0%, за видами добровільного особистого страхування – 36,1% та 40,1%, за видами недержавного обов'язкового страхування – 38,0% та 38,2% (з обов'язкового страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів – 44,1% та 43,7%) відповідно.

Ще одним важливим показником фінансової стійкості функціонування страхового ринку є рівень перестраховування.

За договорами перестраховування ризиків за 2017 рік українські страховики (цеденти, перестраховальники) сплатили часток страхових премій 18333,6 млн. грн. (за 2016 рік – 12668,7 млн. грн.) (рис. 2.3), з яких: перестраховикам-нерезидентам – 3396,2 млн. грн., що на 14,3% менше порівняно з 2016 роком (за 2016 рік – 3962,3 млн. грн.); перестраховикам-резидентам – 14937,4 млн. грн., що на 71,6% більше порівняно з відповідним показником 2016 року (за 2016 рік – 8706,4 млн. грн.).

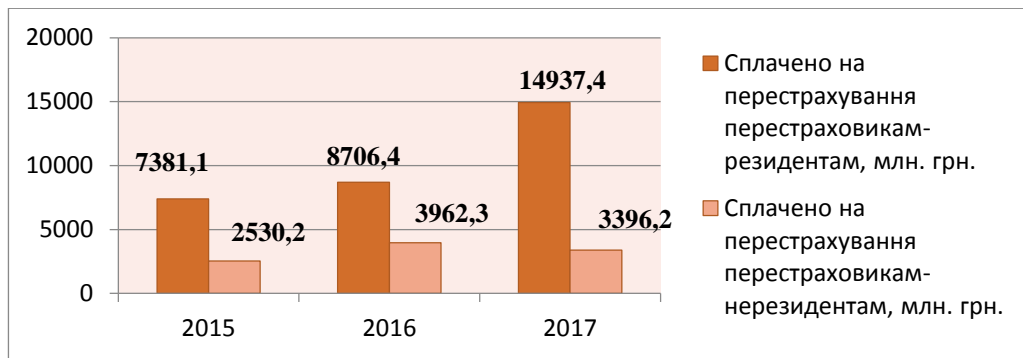

Рис. 2.3. Динаміка часток резидентів та нерезидентів у вихідному перестрахованні за 2015-2017 роки

Джерело: побудовано автором на основі [18].

Загальна сума часток страхових виплат, компенсованих перестраховиками, становила 1208,2 млн. грн. (за 2016 р. – 1233,2 млн. грн.), в тому числі компенсовано: перестраховиками-нерезидентами – 928,2 млн. грн., що на 2,8% менше порівняно з 2016 роком (за 2016 рік – 954,7 млн. грн.); перестраховиками-резидентами – 280,0 млн. грн., що на 0,5% більше порівняно з відповідним показником 2016 року (за 2016 рік – 278,5 млн. грн.).

Протягом 2015-2017 років змінювались обсяги вихідного перестраховання, відповідно зазнали змін і частки резидентів та нерезидентів у вихідному перестрахованні. При зменшенні у 2017 році порівняно з 2016 роком операцій з перестраховання із страховиками-нерезидентами на 14,3% їх частка у вихідному перестрахованні зменшилась на 12,8 в.п. до рівня 18,5%. Відповідно збільшилась частка резидентів з рівня 68,7% за 2016 рік, до рівня 81,5% за 2017 рік (рис. 2.4).

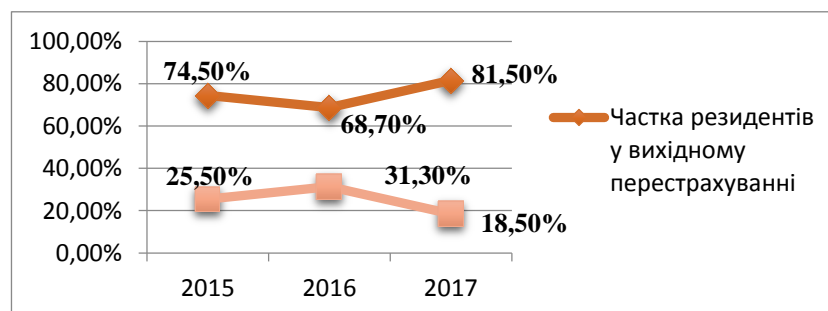

Рис. 2.4. Динаміка вихідного перестраховання резидентів та нерезидентів у 2015-2017 рр.

Від загальної суми сплачених часток страхових премій на перестраховання нерезидентам найбільше сплачено до Швейцарії – 16,9%, Великобританії – 15,5%, Німеччини – 10,3%, Польщі – 9,7%, Австрії – 7,1% та Малайзії – 6,7%. Структура вихідного перестраховання станом на 31.12.2017 року порівняно з аналогічним періодом 2016 року зазнала змін на користь таких країн, як: Швейцарії (з 7,6% до 16,9%), Австрії (з 4,7% до 7,1%), Республіки Сінгапур (з 0,1% до 2,6%) за рахунок зменшення частки страхових платежів Китаю (з 12,3% до 4,3%), Індії (з 8,9% до 3,8%), Республіки Кореї (з 5,5% до 1,9%), Великобританії (з 16,5% до 15,5%).

Отже, першочерговою умовою забезпечення фінансової безпеки є визначення її рівня за суб'єктами фінансових відносин, що дозволить у подальшому окреслити основні стабілізаційні напрями фінансової безпеки страхового ринку.

Послідовність визначення рівня фінансової безпеки суб'єктів фінансових відносин страхового ринку, на нашу думку, має включати такі етапи:

- 1) визначення показників (індикаторів) за складовими фінансової безпеки;
- 2) оцінка складових фінансової безпеки;
- 3) визначення рівня фінансової безпеки.

Серед індикаторів страхового ринку нами виокремлено: показник проникнення страхування (страхові премії до ВВП); показник «щільності страхування» (страхові премії на 1 особу), дол. США; частка довгострокового страхування в загальному обсязі зібраних страхових премій; рівень валових страхових виплат; частка премій, що належать перестраховикам-нерезидентам (відносно до валових премій) і частка сукупного обсягу статутних капіталів страхових компаній, що належать нерезидентам, у загальному їх обсязі, які дозволяють визначити його функціональність або ж дисфункціональність.

Систему індикаторів стану безпеки страхового ринку України подано в табл. 2.2.

Значення показника проникнення страхування протягом 2010-2015 рр. коливається в межах від 2,% у 2010 р. до 1,8% у 2017 р., що значно нижче, ніж нормативне значення, тобто зниження частки валових страхових премій у перерозподілі ВВП свідчить про низький рівень страхового ринку України.

Таблиця 2.2

Система індикаторів стану безпеки страхового ринку України

Індикатори стану безпеки страхового ринку	Норматив	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Показник проникнення страхування (страхові премії до ВВП), %	не менше 8	2,1	1,7	1,4	1,9	1,7	1,2	1,7	1,8
Показник «щільності страхування» (страхові премії на 1 особу), дол. США	не менше 140	62,8	61,9	54,1	78,9	63,1	44,2	58,3	65,4
Частка довгострокового страхування в загальному обсязі зібраних страхових премій, %	не менше 30	3,9	4,8	9,2	8,6	7,3	5,1	5,9	6,7
Рівень валових страхових виплат, %	не менше 30	26,4	21,4	26,4	16,2	18,9	13,2	25,1	24,3
Частка премій, що належать перестраховикам-нерезидентам (по відношенню до валових премій), %	не більше 25	4,3	4,8	4,3	5,6	4,7	3,3	11,3	7,8

Джерело: розраховано автором за даними Державної служби статистики України

Показник щільності страхування у 2010-2017 рр. не відповідав нормативу (не менше 140 дол. США на 1 особу); у 2010 р. – 62,8 дол. США; у 2011 р. – 61,9 дол. США; у 2012 р. – 54,1 дол. США; у 2013 р. – 78,9 дол. США; у 2014 р. – 63,1 дол. США; у 2015 р. – 44,2 дол. США; у 2016 р. – 58,3 дол. США; у 2017 р. – 65,4 дол. США. Значення цих показників обумовлене зміною обсягів валових страхових премій, які у 2014 р. знизилися до 18,9%, що свідчить про те, що як інструмент страхового захисту держави страхування не використовується і є вразливим для внутрішніх та зовнішніх загроз.

Інші індикатори стану безпеки страхового ринку України знаходяться в межах нормативу, проте останні потребують введення міжнародних норм управління для страховиків, що сприятиме розвитку страхового ринку та підвищить його безпеку. Ці норми мають бути спрямовані на удосконалення

системи оподаткування страховиків та операцій перестраховання і створення фонду гарантування страхових виплат за договорами страхування.

Нестабільність внутрішнього і зовнішнього середовища зумовлює необхідність визначення та моделювання рівня фінансової безпеки суб'єктів фінансових відносин страхового ринку з метою своєчасного виявлення загроз і подолання їх наслідків. Стан фінансової безпеки суб'єктів фінансових відносин значною мірою залежить від усіх її складових, дослідження яких дозволяє всебічно оцінити рівень фінансової безпеки в цілому з позиції гармонізації їх взаємозв'язку.

Кожен індикатор з проаналізованих складових фінансової безпеки суб'єктів фінансових відносин страхового ринку підлягає аналізу. За допомогою експертної оцінки та використовуючи методику квазіметричного моделювання кожному індикатору надаємо ранги значущості, використовуючи п'ятиступеневий масштаб оцінки ваги індикаторів складових фінансової безпеки страхового ринку України (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

Оцінка експертами ваги складових фінансової безпеки страхового ринку

Умовне позначення	Складові фінансової безпеки страхового ринку	Експерти									
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
G ₁	Показник проникнення страхування, (страхові премії до ВВП),%	4	4	3	4	3	4	4	3	4	4
G ₂	Показник «щільності страхування» (страхові премії на одну особу), дол. США	3	5	3	5	3	4	4	5	3	4
G ₃	Частка довгострокового страхування в загальному обсязі зібраних страхових премій, %	5	4	3	5	3	4	3	4	4	3
G ₄	Рівень валових страхових виплат, %	4	4	4	3	4	5	3	3	4	3
G ₅	Частка премій, що належать перестраховикам-нерезидентам, (відносно валових премій), %	4	4	2	4	4	3	5	4	4	3
G ₆	Частка сукупного обсягу статутних капіталів страхових компаній, що належать нерезидентам у загальному їх обсязі, %	4	3	4	4	4	4	5	3	2	4

Для виділення найбільш вагомих індикаторів складових фінансової безпеки страхового ринку розраховується відсоток виставлених всіма експертами оцінок:

$$B_{G_i} = \frac{\sum_{k=1}^n a_k}{\sum_{k=1}^n \max a_k} \quad (2.1)$$

де B_{G_i} – відсоток виставлених експертами оцінок показнику G_i ; a_k – оцінка k -тим експертом i -того показника; k – загальна кількість експертів; $\max a_k$ – максимально можливе значення показника a_k в даній шкалі [11, с. 132].

За результатами проведених розрахунків визначено, що: B_{G_1} (показник проникнення страхування, (страхові премії до ВВП), %) – 0,74; B_{G_2} (показник «щільності страхування» (страхові премії на 1 особу), дол. США) – 0,78; B_{G_3} (частка довгострокового страхування в загальному обсязі зібраних страхових премій, %) – 0,76; B_{G_4} (рівень валових страхових виплат, %) – 0,74; B_{G_5} (частка премій, що належать перестраховикамнерезидентам, (відносно до валових премій), %) – 0,74; B_{G_6} (частка сукупного обсягу статутних капіталів страхових компаній, що належать нерезидентам у загальному їх обсязі, %) – 0,74.

При цьому, загальна сума всіх оцінок становить 29,98, що дозволяє визначити вагу показників складових фінансової безпеки страхового ринку (відношення значення кожного з показників до суми всіх оцінок) таким чином:

$$G_i = \frac{B_{G_i}}{\sum_{i=1}^m B_{G_i}} \quad (2.2)$$

де m – загальна кількість показників, що оцінюються експертами.

За проведеними розрахунками отримано такі значення показників: B_{G_1} (показник проникнення страхування, (страхові премії до ВВП),%) – 0,0247; B_{G_2} (показник «щільності страхування» (страхові премії на 1 особу), дол. США) – 0,0260; B_{G_3} (частка довгострокового страхування в загальному обсязі зібраних страхових премій, %) – 0,0254; B_{G_4} (рівень валових страхових виплат, %) – 0,0247; B_{G_5} (частка премій, що належать перестраховикамнерезидентам, (відносно валових премій), %) – 0,0247; B_{G_6} (частка сукупного обсягу статутних капіталів страхових компаній, що належать нерезидентам у загальному їх обсязі, %) – 0,0247.

Подальше визначення рівня фінансової безпеки суб'єкта фінансових відносин макроекономічного рівня зумовлює необхідність розрахунку ваги кожного з виділених чинників. Обчислення оцінки кожного чинника проводиться шляхом визначення оцінки кожної складової з вагою, тобто $G_i \times O_i$ та максимальної оцінки з вагою, $G_i \times O_{max}$ за складовими фінансової безпеки держави (табл. 2.4).

Таблиця 2.4

Оцінка складових фінансової безпеки страхового ринку України

Складові фінансової безпеки	Вага, G_i	Оцінка, O_i	Оцінка з вагою, $G_i \times O_i$	Максимальна оцінка з вагою, $G_i \times O_{max}$
Показник проникнення страхування, (відношення страхових премій до ВВП), %	0,0247	1	0,0247	0,123
Показник «щільності страхування» (страхові премії на 1 особу), дол. США	0,0260	1	0,0260	0,130
Частка довгострокового страхування в загальному обсязі зібраних страхових премій, %	0,0254	1	0,0254	0,127
Рівень валових страхових виплат, %	0,0247	1	0,0247	0,123
Частка премій, що належать перестраховикам-нерезидентам, %	0,0247	1	0,0247	0,123
Частка сукупного обсягу статутних капіталів страхових компаній, що належать нерезидентам у загальному їх обсязі, %	0,0247	1	0,0247	0,123

Показники оцінки кожного індикатора по кожній зі складових фінансової безпеки страхового ринку, тобто оцінки з вагою та максимальної оцінки з вагою, дозволяє проаналізувати отримані результати щодо кожного індикатора.

Отже, показник проникнення страхування (страхові премії до ВВП), рівень валових страхових виплат, частка премій, що належать перестраховикам-нерезидентам, та частка сукупного обсягу статутних капіталів страхових компаній, що належать нерезидентам, у загальному їх обсязі отримали оцінку з вагою, значення якої становить 0,0247; на 0,0007 пункту вище має оцінку з вагою частка довгострокового страхування в загальному обсязі зібраних страхових премій і на 0,013 пункту – показник щільності страхування (страхові премії на 1 особу), дол. США, які зумовлюють інтенсивність впливу складової «страховий ринок» на фінансову безпеку держави в цілому.

РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПІДВИЩЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ СТРАХОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

У сучасних економічних реаліях рівень фінансової безпеки страхового ринку є важливим індикатором розвитку страхового ринку, фінансової системи та в цілому держави. Від безпечного розвитку страхового ринку та фінансового забезпечення страхових компаній залежить розвиток усіх секторів вітчизняної економіки.

Необхідність дотримання фінансової безпеки в сфері страхування зумовлена необхідністю створення дієвої системи захисту суб'єктів господарювання на макро- і мікрорівнях фінансової безпеки (громадян, підприємств, держави тощо); підтримання соціальної справедливості в суспільстві та недопущення нерівномірного розподілу неможливе без ефективного функціонування страхового ринку.

Фінансова безпека у сфері страхування залежить від багатьох об'єктивних і суб'єктивних, внутрішніх і зовнішніх факторів. Внутрішні загрози фінансовій безпеці страхового ринку пов'язані, зазвичай, з неадекватною фінансово-економічною політикою страхових компаній, що призводить до неефективності в управлінні фінансами, а відтак – до зниження фінансової надійності страховиків та безпеки їх діяльності.

Загрози фінансовій безпеці страхового ринку, залежно від джерел їх виникнення, можна умовно поділити на внутрішні та зовнішні (з боку партнерів, конкурентів, криміналу, іноземних суб'єктів господарювання, засобів масової інформації, держави та інших іноземних держав). У більшості випадків внутрішні загрози на страховому ринку виникають унаслідок неефективного фінансового менеджменту в межах страхових компаній, зокрема неврахуваної тарифної політики та незбалансованого розміщення страхових резервів за напрямками та строками. Допущення помилок при розрахунку тарифної ставки може призвести до втрати конкурентних переваг компанії на ринку внаслідок необґрунтованого завищення (заниження) розміру страхової премії.

Перелік загроз фінансовій безпеці страхового ринку внутрішнього та зовнішнього характеру наведено на рис. 3.1.

Рис. 3.1. Основні загрози фінансовій безпеці страхового ринку України

Джерело: побудовано автором на основі [22].

Важливим завданням страхових компаній у рамках забезпечення фінансової безпеки страхового ринку є формування збалансованих страхових портфелів, тобто необхідність залишатися фінансово стійкими навіть при настанні значних за розмірами збитків. Проблемою вітчизняного страхового ринку є те, що більшість страхових компаній відшкодовують витрати за рахунок нових страхових премій, не приділяючи значної уваги формуванню адекватних взятому зобов'язанню страхових резервів.

На певну увагу при дослідженні фінансової безпеки страхового ринку заслуговує питання ефективного розміщення коштів страхувальників, представлених у формі страхових резервів. Страхові компанії мають сформувати інвестиційний портфель таким чином, щоб вчасно та в повному

обсязі виконувати взяті раніше зобов'язання перед власниками страхових полісів, унаслідок чого наглядові органи чітко регламентують напрямки розміщення активів та частки, яку повинен займати кожен вид активу в загальному інвестиційному портфелі страхової компанії. Проте вітчизняні страхові компанії не демонструють значної зацікавленості в ефективному розміщенні страхових резервів. Вони в основному тяжіють до консервативного управління інвестиційним портфелем, що можна пояснити такими обставинами: низький рівень збитковості страхованих операцій, що фактично зменшує необхідність ризикувати залученими коштами, вкладаючи їх по максимуму в банківські депозити; незначними обсягами фінансових ресурсів, які акумулюють страховики у процесі діяльності; нерозвинутість ринку страхування життя, для якого характерним є залучення коштів страхувальників на довгостроковий період (відчутно домінують компанії зі страхування майна та від нещасних випадків, які акумулюють кошти на короткострокову перспективу, і тому змушені обмежуватися високоліквідними активами).

Одним із індикаторів загрози фінансовій безпеці страхового ринку є зростання частки перестраховування у валових страхових преміях, а особливо – частки нерезидентів. Так, збільшення обсягу перестрахованих операцій може призвести до погіршення платоспроможності страхових компаній та їх ємності на ринку [22, с. 287]. Унаслідок цього виникає занепокоєння щодо гарантованості виплат цедента в разі настання страхового випадку, що фактично знижує фінансову безпеку як окремо взятої компанії, так і всього страхового ринку при реалізації катастрофічних ризиків.

Особливої уваги потребує ідентифікація зовнішніх загроз фінансовій безпеці страхового ринку та формування превентивних заходів щодо їх попередження. Заслуговує на увагу й розгляд негативних наслідків фінансової глобалізації для вітчизняного страхового сектору, зокрема зростання залежності від іноземного капіталу та, відповідно, загрозливий вплив світових фінансових криз на стабільність страхового ринку. Для сучасного етапу розвитку світового господарства дедалі актуальнішими стають банкрутства

всесвітньовідомих компаній або виникнення труднощів у їх діяльності, валютні та боргові кризи, обвали на фондових ринках розвинутих країн світу. Унаслідок того, що на вітчизняному страховому ринку сконцентрований значний за обсягом іноземний капітал, то ймовірність спалаху фінансових криз у нашій країні є доволі значною.

Суттєвою фінансовою загрозою для страхового сектору залишається відтік капіталу за кордон. На ринку склалася ситуація, коли страхові компанії з іноземним капіталом фактично виконують функції страхових посередників, передаючи на перестраховання близько 90-95 % ризиків материнській компанії, цим самим перенаправляючи фінансові потоки за кордон. Дана ситуація властива більш для компаній зі страхування життя. Оскільки при ризиковому страхуванні разом з капіталом вивозяться ризики, а при страхуванні життя – 80-90 % довгострокового інвестиційного ресурсу та лише 10-20 % ризиків [1].

Слід відзначити чітку залежність вітчизняного страхового ринку від кон'юнктури та спекулятивних очікувань іноземних страхових компаній. Зокрема, регулюючі органи намагаються мінімізувати зазначений ризик шляхом обмеження кола компаній, з якими можна укласти договори з перестраховання. Попри заборону співпрацювати у межах перестраховання з офшорними організаціями та компаніями, країна заснування якої занесена до «чорного списку» FATF, все рівно залишається невирішеною ця проблема. Зазначимо, що загрози, викликані стрімким розвитком глобалізації, у сукупності можуть порушити як фінансову безпеку страхового ринку зокрема так і держави в цілому.

При розгляді можливих небезпек фінансовій безпеці страхового ринку слід звернути увагу на можливі шахрайські дії з боку суб'єктів страхового ринку та необхідність розробки ефективних програм боротьби з легалізацією доходів, отриманих злочинним шляхом. Шахрайство в страховому секторі має масштабний характер і набирає з кожним роком все більших обертів. При цьому злочинні дії на страховому ринку в більшості випадків направлені на максимізацію прибутку або на отримання доходу, який не буде підлягати

оподаткуванню. Зокрема, страхові компанії вдаються до протиправних дій для зменшення розміру страхового відшкодування, їх працівники – для отримання власної економічної винагороди.

Фінансові аналітики оцінюють щорічні сумарні збитки від здійснення шахрайських дій на вітчизняному страховому ринку на рівні 600 млн. грн. Підраховано, що близько 16 % страхових виплат потрапляють до рук фінансових аферистів [9]. Зацікавленість у здійсненні протиправних дій економічними суб'єктами на страховому ринку зумовлена тенденцією динамічного розвитку страхового сектору, недосконалою системою державного регулювання та специфікою страхової діяльності.

Отже, серед основних причин виникнення загроз фінансовій безпеці, які виникають, слід виділити такі:

- стрімкий розвиток процесу глобалізації (транснаціоналізації фінансово-економічних зв'язків, інтернаціоналізації світового ринку страхових послуг);
- високий ступінь концентрації фінансових ресурсів на міжнародних страхових ринках та інтеграції в сфері перестраховування;
- високий ступінь мобільності і взаємозв'язку страхових фінансових ринків на базі новітніх інформаційних технологій;
- взаємопроникнення внутрішньої та зовнішньої політики держав, які дедалі більше залежать від світових страхових фінансів;
- надмірна залежність національних страхових галузей (особливо у сфері перестраховування) від іноземного капіталу, що робить фінансову безпеку страхової діяльності особливо уразливою;
- глобальне нарощування нестійкості страхового складника світової фінансової системи, виникнення загрозливих кризових тенденцій, нездатність сучасних фінансових інститутів (зокрема міжнародних) ефективно їх контролювати;
- відсутність законодавчої бази та світового досвіду фінансової безпеки у сфері страхування;
- відсутність позитивного досвіду роботи з клієнтами;

- низькі рівні менеджменту і маркетингу на ринку страхових послуг; недосконала інфраструктуру ринку;

- недостатність наукових досліджень щодо формування й розвитку страхового ринку.

Усунення вищезазначених загроз здатне виступити в якості урівноваженої сили по відношенню до всіх учасників страхового ринку України і забезпечити фінансову безпеку в даній сфері.

Варто зазначити, що страховий ринок України перебуває на етапі формування, поступово адаптуючись до вимог європейського та світового ринків. З метою покращення ситуації на вітчизняному ринку та його привабливості, ми рекомендуємо: приведення чинного законодавства у відповідність до вимог Європейського Союзу; розроблення дієвої державної політики у сфері страхування; забезпечення умов для розвитку конкуренції; вдосконалення державного страхового нагляду; впровадження новітніх технологій зі страхування та сучасних стандартів якості обслуговування в цій сфері.

Подальші перспективи досліджень у цьому напрямі повинні бути зорієнтовані насамперед на: 1) розробку єдиних методологічних підходів до розрахунку і забезпечення фінансової стійкості страховиків з урахуванням сучасних тенденцій розвитку вітчизняного ринку страхових послуг; 2) запровадження обов'язкового рейтингування вітчизняних страховиків із боку держави з метою відповідності рівня їхньої фінансової стійкості ризикам, які безпосередньо беруться на страхування.

Відтак державна політика у галузі страхування повинна спрямовуватися на виконання таких завдань, а саме:

- проведення моніторингу та поточного аналізу ринку страхових послуг з метою забезпечення фінансової безпеки;
- створення системи ідентифікації ризиків;
- посилення прозорості та відкритості у діяльності страховиків та органу, який здійснює державне регулювання і нагляд за такими установами;

- забезпечення відповідного захисту споживачів страхових послуг;
- підвищення платоспроможності та фінансової стійкості страхових компаній.

Для мінімізації ризиків, які можуть стати наслідком недостатньої стійкості, прозорості та конкурентоспроможності страхового сектору, необхідно зміцнити інституційну та фінансову спроможність органів, що здійснюють державне регулювання ринку фінансових послуг. Відтак державна політика у сфері страхування повинна бути спрямована на виконання низки завдань, передбачених Концепцією забезпечення національної безпеки у фінансовій сфері, а саме: створення системи ідентифікації ризиків, проведення моніторингу та поточного аналізу ринку страхових послуг з метою забезпечення створення можливостей для вжиття запобіжних заходів до забезпечення фінансової безпеки; посилення прозорості та відкритості у діяльності страхових компаній та органу, який здійснює державне регулювання і нагляд за такими установами; підвищення платоспроможності та фінансової стійкості страхових компаній; забезпечення належного захисту споживачів страхових послуг; запобігання використанню страхових компаній для непродуктивного виведення капіталу за кордон.

Підсумовуючи, відмітимо, що рівень фінансової безпеки страхового ринку визначається тим, наскільки ефективно суб'єкти страхового ринку можуть належним чином протистояти наявним та потенційним загрозам та усувати негативні фактори впливу на функціонування страхового ринку. Таким чином, моніторинг факторів, які аналізуються для виявлення реальних та потенційно можливих загроз, дозволяє визначити рівень фінансової безпеки страхового ринку зокрема та держави в цілому. Проте проблемою існуючих методик розрахунку рівня фінансової безпеки страхового ринку є їх фрагментарний характер і відсутність системного підходу до вибору індикаторів. У зазначених умовах постає необхідність комплексного дослідження визначеної проблеми та формування єдиного методологічного комплексу щодо забезпечення фінансової безпеки страхового ринку.

ВИСНОВКИ

Дослідження теоретико-методичних і прикладних основ визначення фінансової безпеки страхового ринку дало змогу уточнити низку наукових положень теоретичного характеру, а також запропонувати практичні рекомендації, спрямовані на забезпечення його поступу, покращення діяльності страхових компаній на вітчизняному ринку страхових послуг за рахунок створення сприятливого клімату, відновлення довіри населення до страхування. У результаті проведеного дослідження зроблено такі висновки і узагальнення.

1. Узагальнення та аналіз підходів до трактування поняття фінансова безпека у сфері страхування дали можливість уточнити його економічну сутність як фінансового стану, який характеризується здатністю забезпечувати захист фінансових інтересів усіх суб'єктів національної економіки у страховій сфері, за умов стабільності системи фінансових показників та забезпечення своєчасних виплат за взятими зобов'язаннями.

2. Дослідження основних тенденцій і закономірностей розвитку страхового ринку в Україні дало змогу виявити низку факторів, які на нього впливають. Так, серед основних проблем, які стримують еволюцію вітчизняного ринку страхування віднесено: недосконалість страхового законодавства та неефективність його державного регулювання; відсутність дієвої системи захисту прав споживачів страхових послуг та надійної системи забезпечення страхових виплат; скорочення кількості страховиків на ринку; низький рівень платоспроможності і страхової культури населення; висока залежність від макроекономічної ситуації та стану розвитку ринку фінансових послуг.

До позитивних тенденцій належать: збільшення рівня капіталізації страхового ринку за рахунок підвищення величини статутного капіталу; нарощення обсягу страхових премій і частки страхових виплат; покращення якості активів страхових компаній та зміцнення їх платоспроможності; розробка і впровадження нових страхових продуктів і новелізація каналів їх просування.

3. Аргументовано, що з метою забезпечення фінансової безпеки страхового ринку та підвищення ефективності функціонування на ньому страховиків варто: відновити довіру до страхової галузі як інституту соціально-економічного захисту; сформувати дієву систему захисту прав споживачів страхових послуг; привести положення чинного законодавства у відповідність до вимог Європейського Союзу; розробити дієву державну політику у сфері страхування; забезпечити умови для розвитку конкуренції; удосконалити державний страховий нагляд; запровадити новітні технології зі страхування та сучасні стандарти якості обслуговування в цій сфері.

Практична реалізація запропонованих вище практичних рекомендацій щодо формування дієвого і розвинутого страхового ринку сприятиме посиленню впливу ефективного страхового захисту на забезпечення економічного зростання і фінансової стабільності в державі, підвищення рівня страхової культури, матеріального добробуту населення, його соціального забезпечення і страхового забезпечення, а в цілому до фінансової стабільності держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адамович В. Залучення іноземного капіталу до сектору страхових послуг України та Польщі: переваги й ризики URL: <http://soskin.info/ea/2004/6/20040613.html>.
2. Андрієнко В. М. Сутність та місце безпеки ринку страхових послуг в економічній безпеці держави. *Економіка та держава*. 2017. № 5. С. 24-28.
3. Ачкасова С. А., Клімчук О. В. Теоретичні аспекти визначення сутності фінансової безпеки страхової компанії. *Молодий вчений*. 2016. №5(32). С. 4-8.
4. Барановський О. І. Фінансова безпека в Україні (методологія оцінки та механізми забезпечення) : монографія. Київ: КНТЕУ, 2004. 759 с.
5. Бовсуновська Г. С. Специфічні прояви загроз фінансовій безпеці страхового ринку. *Економічний простір*. 2015. № 93. С. 189-199.
6. Бондар Є. І. Фінансова безпека страхового ринку. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер. : Економічні науки*. 2017. Вип. 27(3). С. 11-13.
7. Єрмошенко А. М. Співвідношення основних категорій фінансової безпеки страхових організацій. *Вісник Української академії банківської справи*. 2005. № 1. С. 33-38.
8. Канаєв А. В. Стратегическое управление как инструмент обеспечения экономической безопасности банка. *Финансы и кредит*. 2008. № 23. С. 17-24.
9. Квятковский А. 70 % случаев страхового мошенничества в Украине приходится на автострахование. URL: <http://forinsurer.com/public/11/10/24/4406?>
10. Кнейслер О. Теоретико-прагматичні підходи до визначення та розрахунку місткості ринку перестраховування. *Галицький економічний вісник*. 2012. № 4. С. 11-18.

11. Кузенко О. Л. Архітектоніка фінансового механізму фінансової безпеки за рівнями суб'єктів фінансових відносин. *Науковий журнал Європейського університету «Економіка і управління»*. 2015. № 2 (66). С. 129-135.
12. Маргасова В. Г., Дубина М. В., Тунік М. В. Актуальні проблеми розвитку страхового ринку України. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2015. №2(2). С. 219-228.
13. Мельник О. І., Кульбачна Л. А., Жулім М. С. Аналіз сучасного стану страхового ринку в Україні. *Modern Economics*. 2018. № 7. С. 107-113.
14. Нужнов Є. В. Актуальні питання фінансової безпеки в сфері страхування. *Європейські перспективи*. 2012. № 4(2). С. 223-228.
15. Панков Ю. В. Региональные особенности страховой культуры и финансовая безопасность страховщика. URL: <http://zhurnal.lib.ru>
16. Папка О. С. Механізм функціонування системи фінансової безпеки страхових компаній. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2012. Вип. 22.8. С. 292-297.
17. Папка О. С. Теоретичні аспекти фінансової безпеки страхових корпорацій. *Проблеми розвитку підприємництва: наукові записки*. 2011. № 3(36). С. 109-112.
18. Підсумки діяльності страхових компаній за 2017 рік. URL: <http://nfp.gov.ua/>.
19. Підсумки діяльності страхових компаній за 9 місяців 2018 року. URL: <http://nfp.gov.ua/>.
20. Пшик Б. І., Рекуненко І. І., Шелестак А. Т. Напрями підвищення рівня фінансової безпеки страхового сектору в Україні. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2015. Вип. 2. С. 50-53.
21. Рубан О. О. Фінансова безпека страхової компанії як інтегральна характеристика фінансового стану. *Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: збірник наукових праць*. Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2011. Вип. 33. С. 330-337.

22. Сокол С. В., Деркач О. М. Страховий ринок та основні загрози його фінансовій безпеці. *Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України*. 2012. Випуск 34. С. 285-290.
23. Фурман В. М., Зачосова Н. В. Особливості управління економічною безпекою сучасних страхових компаній як одного із видів фінансових установ. *Агросвіт*. 2015. № 15. С. 20-25.
24. Юрій С. І. Фінанси : підручник / за ред. С. І. Юрія, В. М. Федосова. Київ : Знання, 2008. 611 с.
25. Яценко Н. М. Поняття та структура фінансової безпеки. *Економічний простір*. 2008. №13. С. 170-174.

ДОДАТКИ

Додаток А

**Основні показники діяльності страхового ринку України та його динаміка
у 2015-2017 рр.**

Показники	2015	2016	2017	Темпи приросту	
				2016/2015, %	2017/2016, %
Кількість договорів страхування, укладених протягом звітнього періоду, тис. од.					
Кількість договорів, крім договорів з обов'язкового страхування від нещасних випадків на транспорті, у тому числі:					
-зі страхувальниками фізичними особами	109106,8	61272,8	70658,2	-43,8	15,3
Кількість договорів з обов'язкового особистого страхування від нещасних випадків на транспорті	106321,2	42534,6	66915,2	-60,0	57,3
93322,5	118198,4	114824,7	26,7	-2,9	
Страхова діяльність, млн. грн.					
Валові страхові премії	29736,0	35170,3	43431,8	18,3	23,5
Валові страхові виплати	8100,5	8839,5	10536,8	9,1	19,2
Рівень валових виплат, %	27,2	25,1	24,3%	-	-
Чисті страхові премії	22354,9	26463,8	28494,4	18,4	7,7
Чисті страхові виплати	7602,8	8561,0	10256,8	12,6	19,8
Рівень чистих виплат, %	34,0	32,3	36,0%	-	-
Страхові резерви, млн. грн.					
Обсяг сформованих страхових резервів	18376,3	20936,7	22864,4	13,9	9,2
- резерви зі страхування життя	6889,3	7828,2	8389,6	13,6	7,2
- технічні резерви	11487,0	13108,5	14474,8	14,1	10,4
Активи страховиків та статутний капітал, млн. грн.					
Загальні активи страховиків(згідно із П(С)БО2))	60729,1	56075,6	57381,0	-7,7	2,3
Активи визначенні ст.31 ЗУ «Про страхування» для представлення коштів страхових резервів	36418,8	35071,9	36084,6	-3,7	2,9
Обсяг сплачених статутних капіталів	14474,8	12661,6	12831,3	-12,5	1,3

Джерело: побудовано автором на основі [18; 19]

Структура чистих страхових премій за 9 місяців 2017-2018 рр.

Види страхування	9 міс. 2017	9 міс. 2018	Темпи приросту	
	р.	р.	9 міс. 2018 / 9 міс. 2017	
	млн. грн		млн. грн	%
Автострахування КАСКО, ОСЦПВ, «Зелена картка»	7143,7	8713,2	1569,5	22,0
Страхування життя	2021,7	2741,1	719,4	35,6
Медичне страхування	2025,5	2451,2	425,7	21,0
Страхування майна	1911,6	2406,8	495,2	25,9
Страхування від вогневих ризиків та ризиків стихійних явищ	1110,1	1478,7	368,6	33,2
Страхування відповідальності перед третіми особами	1056,4	1320,6	264,2	25,0
Страхування фінансових ризиків	1454,3	1251,2	-203,1	-14,0
Страхування вантажів та багажу	782,3	1112,6	330,3	42,2
Страхування від нещасних випадків	723,9	981,0	257,1	35,5
Страхування медичних витрат	634,4	838,8	204,4	32,2
Страхування кредитів	222,9	370,7	147,8	66,3
Авіаційне страхування	541,8	337,4	-204,4	-37,7
Страхування від нещасних випадків на транспорті	62,7	70,1	7,4	11,8
Інші види страхування	1099,6	1315,1	215,5	19,6
Всього	20790,9	25388,5	4597,6	22,1

Джерело: побудовано автором на основі [18; 19].

Структура чистих страхових виплат за 9 місяців 2017-2018 рр.

Види страхування	9 міс. 2017	9 міс. 2018	Темпи приросту 9 міс. 2018 / 9 міс. 2017	
	р.	р.	млн. грн	%
Автострахування КАСКО, ОСЦПВ, «Зелена картка»	3468,6	4149,1	680,5	19,6
Страхування життя	413,6	536,8	123,2	29,8
Медичне страхування	1196,5	1470,0	273,5	22,9
Страхування майна	193,5	397,0	203,5	105,2
Страхування від вогневих ризиків та ризиків стихійних явищ	42,1	170,8	128,7	305,7
Страхування фінансових ризиків	1185,2	1050,4	-134,8	-11,4
Страхування медичних витрат	195,3	222,8	27,5	14,1
Страхування від нешасних випадків	114,3	139,0	24,7	21,6
Страхування кредитів	103,7	63,5	-40,2	-38,8
Інші види страхування	244,6	267,6	23,0	9,4
Всього	7157,4	8467,0	1309,6	18,3

Джерело: побудовано автором на основі [18; 19].